

SPOLUPRÁCOU RODINY A ŠKOLY K MINIMALIZÁCII ŠIKANOVANIA V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ

Cooperation between families and schools to minimize bullying in the school environment

Jana ČUBIRKOVÁ

ABSTRAKT

Problematika šikanovania je celosvetovým problémom a spôsoby jej riešenia a prevencie prechádzajú postupným vývinom a zmenami. My sme sa v našej práci zamerali na zážitkovú metódu práce so žiakmi a výsledky pôsobenia na experimentálnu skupinu sme následne porovnali s výsledkami kontrolnej skupiny. Výsledky nášho výskumu poukazujú na efektivitu nami zvoleného spôsobu prevencie a väčšina nami formulovaných hypotéz sa potvrdila na základe štatistickej významnosti Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testu.

Kľúčové slová: Šikanovanie. Prevencia šikanovania. Preventívny program.

ABSTRACT

The sustainability as one of global current issues has become an important part of the professional Bullying is a global problem, and methods of addressing and preventing it are undergoing gradual development and change. In our work, we focused on an experiential method of working with students and then compared the results of the experimental group with those of the control group. The results of our research point to the effectiveness of our chosen method of prevention, and most of our hypotheses were confirmed based on the statistical significance of the Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) test.

Key words: Bullying. Bullying prevention. Prevention program.

Úvod

V súčasnej dobe je aktuálnym trendom vnímať výskyt šikanovania na školách ako nedostatok bezpečia v medziľudských vzťahoch. Z tohto pohľadu môžu k dobrej prevencii prispieť hlavne učitelia priamo na vyučovaní zahrnutím budovania pozitívnej sociálnej klímy triedy počas vyučovacieho procesu. Vzhľadom na významné zistenia mnohých štúdií o súvislostiach medzi šikanovaním a neskorším výskytom psychopatológie v období adolescencie, ako aj iných nepriaznivých vplyvov šikanovania na kvalitu života považujeme za dôležité v našom príspevku priblížiť aktuálny stav riešenia šikanovania na školách v podobe rôznych zistení, ktoré by nielen laickú, ale aj odbornú verejnosť mohlo v pozitívnom smere podporiť pri nazeraní na problematiku šikanovania v celej jej šírke a hĺbke.

Súčasnú situáciu výskytu problémového a rizikového správania u mládeže možno prezentovať na základe výsledkov objektívnych výskumov, ktoré potvrdzujú závažnosť tejto problematiky v školskom prostredí. Obeťou šikany sa môže stať každý jedinec bez ohľadu na svoj sociálny status, rovnako ako sa môže stať agresorom. Následne nastáva ťažká situácia, v rámci ktorej je potrebné nájsť riešenie, preto je veľmi dôležité dbať na prevenciu šikany a vytvárať priaznivé sociálne prostredie v školách.

1 Problematika šikanovania vo výskumoch

Problematikou šikanovania na stredných školách sa zaoberali aj autorky Kariková a Šimegová (2013), ktoré konštatujú, že nie je možné sa na šikanovanie v škole nazeráť len ako na problémové správanie z jeho psychologického hľadiska a vynechať jeho právny rozmer a právny dopad na našu spoločnosť.

Sarková (2013) sa zaoberala šikanovaním a jeho formami medzi žiakmi, skúmala ich skúsenosti so šikanovaním z pozície obeť a agresora. Výsledky výskumu ukázali, že 6 – 16 % žiakov bolo obeťou šikanovania, pričom mladšie deti, hlavne chlapci sa stávali obeťami šikanovania častejšie. K šikanovaniu spolužiakov sa priznalo 8 – 17 % žiakov,

skôr chlapci ako dievčatá (medzi 11- ročnými deťmi takmer dvakrát toľko). Viac ako dve tretiny žiakov boli svedkami šikanovania. Marošiová a Savinová (2015, [cit. 2025-11-11]) vo svojom výskume analyzovali telefonické záznamy, ktoré špecificky vypovedali o šikanovaní a násilí medzi vrstovníkmi a opisovali stav emocionálneho a fyzického násillia páchaného na deťoch a tínedžeroch na Slovensku. Výskum ukázal, že 63 % prípadov šikanovania súviselo so školou a 57 % so vzťahmi medzi spolužiakmi. Z dostupných zistení a údajov vyplýva, že každé druhé dieťa sa obrátilo na učiteľa, či na iného kompetentného činiteľa v škole alebo rodiča. Až v 17 % prípadov dieťa explicitne uviedlo, že mu nikto nepomohol a 10 % sa priznalo, že nemajú nikoho, komu by sa mohli zdôveriť.

Školskí sociálni pedagógovia a koordinátori prevencie potvrdili výskyt agresívneho správania a šikanovania, užívania legálnych i nelegálnych drog, záškoláctva, neadekvátneho používania internetu, vrátane kyberšikanovania, ako aj ďalších foriem. Nárast agresívneho správania a šikanovania u žiakov potvrdil aj výskum Balogovej (2015).

Ministerstvo vnútra SR v spolupráci s *Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR* zrealizovalo v roku 2021 dobrovoľný dotazníkový prieskum zameraný na zmapovanie reálnej situácie v školách z hľadiska sociálno-patologických javov. Uvedeného prieskumu sa celkovo zúčastnilo 1 112 základných a stredných škôl, čo predstavuje 35,5% z celkového počtu škôl na našom území. Z výsledkov prieskumu vyplýva, že medzi najčastejšie sociálno-patologické javy patrí fajčenie (takmer 60%), záškoláctvo (takmer 50%), šikanovanie (nad 30%) a kyberšikanovanie (viac ako 20%), násillie medzi žiakmi (nad 20%). Dotazníkový prieskum bol tiež reakciou na zistenia informálnych kancelárií pre obeť trestných činov, z ktorých niektoré sa týkajú aj prípadov šikanovania či krutého a hrubého správania medzi tínedžermi (MV SR, 2022 [cit. 2025-11-11]). Pri analyzovaní danej problematiky sme vychádzali aj z výsledky zahraničnej štúdie, ktorej názov je: „*The impact of school-wide positive behavior support school climate and student outcomes*“. Uvedená štúdia

skúmala účinky celoškolskej podpory pozitívneho správania (SWPBS) na sociálnu klímu triedy a na samotné výsledky žiakov. Do tejto štúdie sa zapojilo 300 učiteľov a 10 000 žiakov západných stredných škôl Spojených štátoch amerických. Autori štúdie skúmali účinky pozitívnej školskej klímy na výsledky žiakov, zároveň bol dokázaný vplyv pozitívnej školskej klímy na prejavy rizikového správania, na znížený výskyt nedisciplinovanosti, užívania drog, agresie, antisociálneho správania, záškoláctva a školského násillia (Caldarella et al. 2015). Toto zistenie potvrdzuje aj zahraničná štúdia autorov University of Virginia, ktorí skúmali, že charakteristika pozitívnej školskej klímy súvisí s nižším rizikovým správaním žiakov. Tejtó štúdie sa zúčastnilo 3 687 žiakov stredných škôl, ktorý absolvovali prieskum školského klimatického šikanovania a otázky týkajúce sa rizikového správania mládeže (YRBS). Zo získaných dát považujú autori danej štúdie pozitívnu klímu školského prostredia ako ochranný faktor v prevencii rizikového správania študentov (Klein, Cornell a Konold, 2012).

2 Rodina a škola v kontexte eliminácie šikanovania

Mnohí odborníci sa zhodujú v tom, že veľký podiel má na rozvoji šikanovania a agresívneho správania práve súčasná spoločenská klíma, ako aj zmeny hodnotového systému, rozpad rodinných a skupinových väzieb či narastajúci egoizmus upriamujúci sa iba na konkrétneho jedinca. Je potrebné si uvedomiť, že deti vo veku od 13 do 18 rokov prežívajú obdobie adolescencie, kedy sa formuje ich osobnosť a sebavedomie, sú citliví na svoj výzor, vytvárajú sa sociálne vzťahy k rovesníkom aj k ostatným ľuďom. Preto je dôležité, aby deti a mladí ľudia neboli frustrovaní z toho, že osoby v najbližšom okolí (rodičia, učitelia, kamaráti a spolužiaci) ich psychicky ubíjajú, nadávajú im, vysmievajú sa im, prípadne ich bijú, vyhrážajú sa im, berú a ničia im osobné veci a ubližujú im aj iným spôsobom, pretože sa to neskôr negatívne odzrkadlí na ich psychickom a fyzickom zdraví.

Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) v roku 2021 zrealizoval výskum, ktorý primárne vychádzal zo *Smernice č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach* a z *Národnej koncepcie ochrany detí v digitálnom priestore*. Zámerom výskumu bolo zistiť názory, postoje, osobné skúsenosti žiakov základných a stredných škôl s prejavmi šikanovania a kyberšikanovania. Okrem toho bolo v rámci výskumu zisťované aj rodinné prostredie žiakov s dôrazom na kvalitu ich vzťahov k rodičom, súrodencom, spolužiakom a k učiteľom. Spomínaný výskum sa realizoval metódou dotazníkového zisťovania. Výskumný súbor tvorilo 2 194 respondentov, resp. do tohto výskumu sa zapojili žiaci 7., 8. a 9. ročníkov základných škôl a žiaci 1., 2. a 3. ročníkov všetkých typov stredných škôl zo všetkých krajov Slovenskej republiky.

Žiadne iné prostredie nemá taký silný potenciál ako práve rodinné prostredie, v ktorom keď funguje emocionálna funkcia, ktorá je zdrojom lásky, citového zázemia, životnej istoty prináša dospievajúcemu jedincovi pevný základ pre zdravý fyzický a psychický rozvoj.

Hlavnou témou nášho výskumu je prevencia šikanovania v školskom prostredí stredných odborných škôl realizovaná formou experimentu a spolupráce s rodinou. V aplikačnej rovine sme vytvorili preventívny program realizovaný v experimentálnych triedach na triednických hodinách aj za účasti rodičov žiakov. Cieľom empirie je následne porovnať výsledky dvoch dotazníkov zameraných na šikanovanie v školskom prostredí pre žiakov a osobnej spokojnosti mládeže so zreteľom na experimentálnu a kontrolnú skupinu. Konkretizácia cieľov výskumu:

- pomocou dotazníka na *Zistenie šikanovania u žiakov* (Olweus) realizovať zistenia na základe stanovených hypotéz a výskumných otázok;
- pomocou dotazníka BDP na zistenie subjektívnej pohody mládeže realizovať zistenia na základe stanovených hypotéz a výskumných otázok;

- zistiť názory triednych učiteľov zúčastnených tried na výskume pomocou interview.

Za metódy výskumu sme si zvolili metódu dotazovania a interview. Ako *výskumný nástroj* sme aplikovali dva dotazníky, a to dotazník na zisťovanie šikanovania v triede autora Olweusa (2006) v preklade Lehenová (2010) a dotazník na zistenie subjektívnej pohody mládeže BDP (Grob 1991, preklad Džuka 1993; Balogová et. al 2015). Ďalšou využitou metódou bola metóda interview, ktorú sme realizovali s triednymi učiteľmi.

Vychádzajúc z uvedeného sme naformulovali výskumné hypotézy:

H1: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod.

H2: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod.

H3: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach u dievčat experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H4: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach u chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H5: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania u žiakov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H6: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod.

H7: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod.

H8: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody dievčat experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H9: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H10: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody žiakov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

3 Výskumné zámery k predchádzaniu šikanovania v triednom kolektíve

Náš výskumný zámer teda prepája dva pohľady. Prvý uhol pohľadu sa zameriava na skúmanie vplyvu zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v prostredí stredných odborných škôl a z druhého uhla pohľadu sme sa upriamili na to, ako zážitkový preventívny program vplýva na subjektívnu pohodu mládeže. Oba pohľady sa výsledne spájajú do záverečného korelačného porovnania oboch skúmaných atribútov.

Vo svojom výskume sme sa zamerali na žiakov stredných odborných škôl v nižších ročníkoch (1. a 2. ročník). Porovnali sme triedy, ktoré realizovali v rámci svojich triednických hodín preventívny zážitkový program na elimináciu šikanovania a triedy, v ktorých sa prevencia realizuje bežnými metódami. Experimentálne triedy boli starostlivo vybrané a ich pedagógovia boli metodicky vedení, aby sa zabezpečila podľa možnosti čo najväčšia objektivita vplyvu zážitkového preventívneho programu na nami zvolenú experimentálnu skupinu.

Zamerali sme sa teda na žiakov stredných odborných škôl a ich triednych učiteľov v Prešovskom kraji. Výskumu sa zúčastnilo 100 žiakov a 4 triedni učelia. Na výskume sa zúčastnili žiaci 4 tried, z čoho 2 triedy pracovali v rámci triednických hodín s nami navrhnutým zážitkovým preventívnym programom a 2 realizovali prevenciu bežnými overenými spôsobmi. Táto skupina respondentov bola vybraná z nasledovných dôvodov: a) predpokladáme, že vplyv realizácie zážitkového preventívneho programu sa po roku uplatňovania prejaví na výskyte šikanovania

v daných triedach v požadovanej miere; b) predpokladáme, že v triedach, ktoré realizovali na triednických hodinách zážitkový preventívny program, dosiahnu vyššiu mieru subjektívnej pohody mládeže; c) predpokladáme, že existuje korelácia medzi zisteniami výskytu šikanovania v triede a zisteniami subjektívnej pohody mládeže.

Zo zámerného výberu nám potom vznikol súbor, ktorý bol zložený z týchto respondentov a môžeme ho charakterizovať z dvoch hľadísk: a) z *hľadiska rodu* sa výskumu zúčastnilo 62 dievčat a 38 chlapcov. Rozdelení boli do 2 skupín na základe využívanej metódy prevencie šikanovania a to do skupiny experimentálnej a do skupiny kontrolnej. Experimentálnu skupinu tvorilo 30 dievčat, čo predstavuje 60% a 20 chlapcov, čo predstavuje 40% z výskumného súboru tejto skupiny. V kontrolnej skupine bolo 32 dievčat, čo tvorilo 64% a 18 chlapcov, čo tvorilo 36% výskumnej vzorky tejto skupiny; b) *hľadiska využívania formy prevencie* sa výskumu zúčastnilo 50 žiakov experimentálnej skupiny, čo tvorí 50% súboru a 50 žiakov kontrolnej skupiny, čo tvorí 50% súboru.

Dotazník na zistenie šikanovania pre žiakov od autora Olweusa (2006) v preklade Lehenová (2010) je zložený z 39 položiek, ktoré boli nami bodované na základe priaznivejšej situácie šikanovania z pohľadu každého žiaka triedy. Čím vyššia bodová hodnota, tým menej šikanovania v triede z pohľadu jednotlivých respondentov (výnimku tvoria položky 11, 17, 18, 21, 33). Spomínané položky boli bodované špecifickým spôsobom, čo vyplývalo z ich formulácie. V položkách 11 a 33 sa žiadala odpoveď ohľadom šikanovania cez telefón či internet a následne určenie spôsobu šikanovania a to z pohľadu obeť i agresora. Ak sa takáto situácia neobjavila pridelená bola hodnota 0. Položky 17 a 18 odpovedali na miesto výskytu šikanovania a spôsobu zverenia sa so šikanovaním nezainteresovanej osobe. Ak sa takáto situácia neobjavila pridelená bola hodnota 0 ostatným možnostiam boli priradené písmená. A posledná položka 21 mapovala situáciu komunikácie rodiny a školy ohľadom šikanovania žiaka.

Dotazníka BDP na zisťovanie subjektívnej pohody mládeže obsahuje 32 položiek, je preložený z originálu Berner Fragebogen zum Wohlbefinden Jugendlicher (BFW) autora Groba (1991) a do slovenčiny ho preložil a modifikoval Džuka et. Al. (1993). Slovenská verzia vykazuje vysokú validitu a reliabilitu. V realizovaných výskumoch dosiahol koeficient Cronbachovej alfy hodnotu 0,74 - 0,87. Verzia, ktorú sme pre náš výskum použili, zohľadňuje všetky doterajšie skúsenosti autorov slovenského prekladu s týmto nástrojom a pozostáva z týchto 5 škál:

1. *Celková životná spokojnosť* (položky 1 - 8)
2. *Aktuálne psychické problémy* (položky 9 - 16)
3. *Aktuálne telesné ťažkosti* (položky 17 - 24)
4. *Sebaocenenie* (položky 25 - 27)
5. *Depresívne naladenie* (položky 28 - 32)

Interview pre triednych učiteľov pozostávalo zo 4 otázok:

1. Ako často riešite v triede šikanovanie a o aký druh šikanovania medzi žiakmi zväčša ide (fyzické – údery, ničenie vecí, psychické – urážky, ponižovanie)?
2. Stalo sa, že ste riešili šikanovanie prostredníctvom mobilného telefónu, prípadne internetu?
3. Kde šikanovanie najčastejšie žiaci realizujú a kto je iniciátorom častejšie (chlapci, dievčatá, skupinky žiakov)?
4. Od koho najčastejšie vzíde podnet, že žiaci sa navzájom šikanujú (spolužiaci, rodičia, niekto z učiteľov...)?

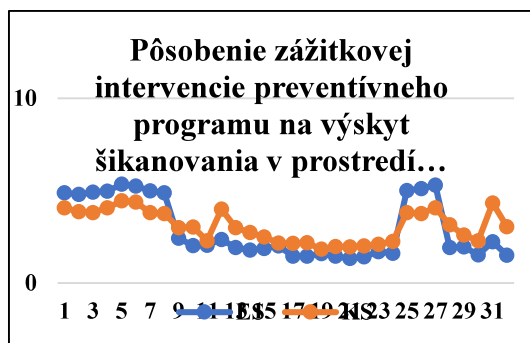
Na overenie hypotéz H1, H2, H3, H4, H5 sme zvolili *výskumný nástroj Dotazník o šikanovaní pre žiakov*.

Na overenie hypotéz H6, H7, H8, H9, H10 sme zvolili *výskumný nástroj Dotazník BDP na zisťovanie subjektívnej pohody mládeže*.

Výskumná otázka VO3 bola overovaná za pomoci *interview s triednymi učiteľmi* tried podieľajúcich sa na výskume. Podrobný prepis jednotlivých interview doplnil pohľad učiteľov na problematiku šikanovania v ich konkrétnej triede.

Dotazníkovými metódami získané údaje od žiakov boli spracované, analyzované prostredníctvom štatistického programu SPSS

Statistics 22.0. s použitím matematicko-štatistických metód deskriptívnej, induktívnej, exploračnej štatistickej analýzy, konkrétne neparametrického poradového *Wilcoxonovho testu* (resp. *Mann – Whitneyov U-test*).



Obr. č. 1: Pôsobenie zážitkovej intervencie preventívneho programu na výskyt šikanovania v prostredí stredných odborných škôl pre experimentálnu a kontrolnú skupinu

Zdroj: vlastné spracovanie

Ako uvádza obrázok komparáciou preferencií štatistických charakteristík experimentálnej a kontrolnej skupiny pre položku „Ako máš rád školu“, vidíme nárast štatistických charakteristík priemer, smerodajná odchýlka v prospech experimentálnej skupiny. Experimentálna skupina dosahovala (AP – aritmetický priemer) AP 3,98 v porovnaní s kontrolnou skupinou, kde je tento 2,86.

Komparáciou preferencií štatistických charakteristík experimentálnej a kontrolnej skupiny pre položku „Koľko dobrých kamarátov máš v triede?“, vidíme nárast štatistických charakteristík priemer v prospech experimentálnej skupiny a smerodajná odchýlka v prospech kontrolnej skupiny. Experimentálna skupina dosiahla aritmetický priemer 4,04 a kontrolná skupina 3,94, čo znamená, že žiaci kontrolnej skupiny majú v triede viac kamarátov.

Komparáciou preferencií štatistických charakteristík experimentálnej a kontrolnej skupiny pre položku „Ako často si bol/a šikanovaný/á za posledné mesiace?“, zaznamenali nárast štatistických charakteristík priemer v prospech experimentálnej skupiny a smerodajná odchýlka v prospech kontrolnej skupiny. Experimentálna skupina dosahovala AP 4,94 v porovnaní s kontrolnou

skupinou, kde má tento hodnotu 4,58. Z AP vyplýva, že šikanovanie je v experimentálnych triedach menej častým javom ako v triedach kontrolných.

Výsledky hodnotenia dotazníka šikanovania pre žiakov vyšiel v prospech experimentálnej triedy na základe prezentovaných dát priaznivo. Zážitkový preventívny program do určitej miery ovplyvnil elimináciu šikanovania v týchto triedach. Výsledky vyhodnotíme v kontexte stanovených hypotéz.

H1: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

Použili neparametrický poradový Wilcoxonov test (resp. *Mann – Whitneyov U-test*), spôsob spracovania štatistický program *SPSS Statistics 22.0*.



Obr. č. 2. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov šikanovania v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

Pozorovaná šandardizovaná veľkosť účinku predstavuje nízku hodnotu (0,018). To naznačuje, že veľkosť rozdielu medzi hodnotou zo skupiny dievčat a hodnotou zo skupiny chlapcov je malá. Vzhľadom k tomu, že obe skupiny boli účastníkmi toho istého zážitkového preventívneho programu, predpokladali sme, že nastane táto situácia. Dievčatá aj chlapci v triede kde šikanovanie nie je bežným javom, čo nám v interview potvrdili aj triedny učiteľ, vnímajú tento jav približne v rovnakých intenciách. Šikanovanie sa v ich triedach aj podľa predchádzajúcich zistení objavuje iba občas, skôr ide o psychické formy.

H2: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

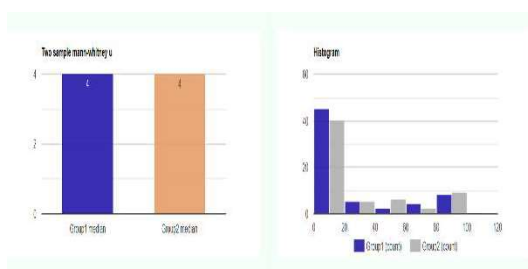


Obr. č. 3. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov šikanovania v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe zisteného, môžeme konštatovať, že neexistujú v experimentálnej skupine štatisticky významné rozdiely vo vnímaní šikanovania medzi chlapcami a dievčatami. Vzhľadom k tomu, že obe skupiny boli účastníkmi toho istého zážitkového preventívneho programu, predpokladali sme, že nastane táto situácia.

H3: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach u dievčat experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny“ sa potvrdila.



Obr. č. 4. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov šikanovania v triedach kontrolnej a experimentálnej skupiny v skupine dievčat

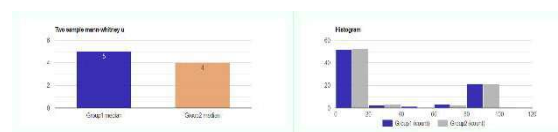
Zdroj: vlastné spracovanie

Dievčatá experimentálnej a kontrolnej skupiny vnímajú jav šikanovania vo svojich triedach približne rovnako.

H6: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

Dievčatá i chlapci hodnotia svoju subjektívnu pohodu na približne rovnakej úrovni.

Dievčatá aj chlapci experimentálnej skupiny sú vyrovnaní, spokojní so svojim životom, netrpia nadmerným strachom ani z toho vyplývajúcich zdravotných problémov.

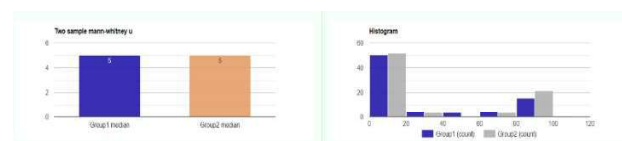


Obr. č. 5. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

H7: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

Zo štatistických údajov opäť vyplynulo, rovnako ako v experimentálnej skupine, že dievčatá a chlapci v kontrolnej skupine svoju subjektívnu pohodu vnímajú na približne rovnakej úrovni. Tento výsledok sa dal predpokladať.

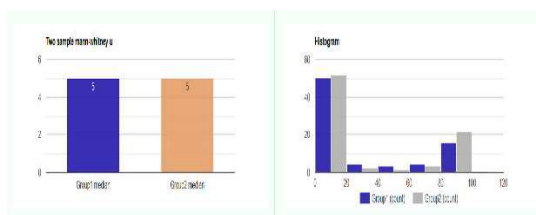


Obr. č. 6. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

H9: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny“ sa potvrdila.

Z toho jasne vyplýva, že hodnotenie subjektívnej pohody v skupine chlapcov experimentálnej a kontrolnej skupiny je vnímané inak ako u dievčat. Predpokladáme, že je to dôsledok pomerne pevne ukotvených cieľov v živote chlapcov. Zväčša sú skôr rozhodnutí, čo chcú v živote dosiahnuť a kam sa chcú dostať. Nie sú preto natoľko emočne ovplyvnení a viac rešpektujú svoje pôvodné rozhodnutia.



Obr. č. 7. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach u chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny

Zdroj: vlastné spracovanie

4 Analýza interview triednych učiteľov

Respondenti *kontrolnej skupiny* sa vyjadrili, že šikanovanie v ich triedach je na dennom poriadku a riešia ho postupom stanoveným v školskom poriadku. Do riešenia zapájajú všetky zúčastnené zložky, teda vedenie, žiakov a ich rodičov. Jeden z respondentov sa vyjadril, že problém rieši aj na triednických hodinách. Respondenti *experimentálnej skupiny* poskytli viac informácií. Oni riešia šikanovanie priebežne a aktívne. Zväčša priamo so žiakmi či už v triede alebo na chodbách. Samozrejme o probléme pravidelne komunikujú na triednických hodinách. V ich triedach ak sa šikanovanie vyskytne ide skôr o psychické formy. Jeden respondent dokonca uvádza, že takýto problém neriešil dlhšiu dobu.

Šikanovanie v online priestore zaznamenali učители *kontrolnej skupiny* hlavne mimo vyučovania a pobytu v škole. Upozornení boli rodičmi. V škole sú mobily zakázané. V *experimentálnej skupine* sa tento problém objavil so zverejnením fotky, riešila to spoločne so žiakmi na triednickej hodine a viac sa táto situácia neopakovala.

Podľa vyjadrení respondentov *kontrolnej skupiny* sa šikanovanie najčastejšie realizuje na chodbách počas prestávok a zväčša ide o chlapcov. Respondenti *experimentálnej skupiny* skôr zaznamenávajú šikanovanie priamo v triedach a častejšie medzi chlapcami ako dievčatami, i keď už aj tu zaznamenali prvé prípady.

Podnet na riešenie šikanovania podľa respondentov *kontrolnej skupiny* najčastejšie vynesú žiaci. Na šikanovanie podľa respondentov *experimentálnej skupiny* najskôr

upozornia žiaci. Ak sa problém nerieši a rozšíri sa tento jav ďalej, zasahujú následne oznamovacou povinnosťou učiteľa a rodičia. Tí informujú i v prípade ak sa šikanovanie rozširuje z rodinného prostredia.

Záver

Na základe nášho výskumného zámeru môžeme predpokladať, že zvýšenie spokojnosti s elimináciou šikanovania na základe realizácie preventívneho programu možno dosiahnuť prostredníctvom:

Využívanie zážitkového vyučovania v praxi ako jednej z množstva edukačných metód na skvalitnenie vzájomného vzťahu medzi žiakmi a ovplyvňovanie zníženia dopadu šikanovania na žiakov. Priaznivé hodnotenie stavu šikanovania v triedach experimentálnej skupiny, ktoré tieto metódy v rámci triednických hodín realizovali sa náš výskum potvrdil. Tieto metódy ovplyvnili vzťah učiteľ – žiak, ovplyvňuje i vzťahy žiak – škola, žiak a spolužiaci, ale i vzťah k sebe samému. Zvýšená aktivita žiakov ich vedie k samostatnosti pri vyhľadávaní informácií i riešení zložitejších problémov nie len v škole, ale i v bežnom každodennom živote.

Zvýšený záujem učiteľov o inovačné postupy pri eliminácii šikanovania v školskom prostredí - kurzy, workshopy, webináre, ďalšie štúdium, samovzdelávanie, účasť učiteľov na konferenciách. Tvorivý potenciál učiteľa a jeho rozvíjanie je dôležitým – i keď nie jediným – komponentom efektívnej prevencie šikanovania v prostredí škôl. Napriek tomu je ďalšie vzdelávanie pedagógov v tejto oblasti podporované na rôznych úrovniach vnútornej štruktúry školstva v Slovenskej republike.

Podporovať zvýšený záujem aktívne spôsoby prevencie šikanovania zo strany triednych učiteľov na všetkých typoch škôl i zo strany vedenia školy – učiteľ i vedenie školy by mali mať snahu čo najlepšie spoznať kolektívy tried, jeho problémy a zistiť ako daný stav vnímajú žiaci. Efektívnou prevenciou a zistením stavu šikanovania sa môžu lepšie zorientovať a pochopiť, čo sa deje vo vnútri triedy a majú tak väčšiu šancu pozitívne tieto procesy a javy ovplyvniť.

Stretávanie učiteľov a výmena skúseností z efektívnych metód a stratégií prevencie šikanovania – tvorivé letné školy, semináre metodického centra a pedagogických fakúlt. Na základe nami zisteného stavu v stredných školách, na ktorých sme uskutočnili výskum, by sa mali hlavne triedni učitelia sústrediť na rozvoj ich odvahy, sebavedomia, formovania pozitívnych postojov a ochoty niest' za svoje názory a riešenia prípadné dôsledky. Nemali by zabúdať na formovanie kolektívu, ktorý rešpektuje každého zo svojich členov ako rovnocennú plnohodnotnú osobnosť, schopnú samostatného rozhodovania a riešenia problémov, ale zároveň kooperujúceho a ochotného prijať názory iných a v prípade potreby prehodnotiť svoje postoje tak, aby sledovali potreby kolektívu.

Publikovanie učiteľov z praxe – metodické centrá, časopisy, noviny. Publikačná činnosť pedagógov z praxe má v systéme publikovania pedagogických poznatkov nezastupiteľné miesto. Skúsenosti nadobudnuté dlhoročnou prácou pedagóga sú blízke realite a vychádzajú z aktuálneho stavu na školách.

Vedenie pedagogických praxí pre študentov pedagogických fakúlt – ponúknuť študentom možnosť kontaktu aj s možnosťou výchovného pôsobenia a účasti na triednických a oboznámenie sa s problémami triedneho kolektívu i v praktickom kontakte s realitou.

Oboznámenie učiteľov s možnosťami merania sociálnej klímy triedy v rámci metodických združení na školách – vstupná, výstupná, preferovaná, aktuálna klíma triedy. Oboznámiť učiteľov s existujúcimi zisteniami v tejto oblasti a zaangažovať ich do nových výskumov týkajúcich sa zlepšenia sociálnej klímy tried na našich školách.

Spolupráca s rodičmi – netradičné formy spolupráce: deň otvorených dverí, otvorené hodiny pre rodičov, deň naopak, vedenie besied rodičmi so zaujímavými skúsenosťami, workshopy, tvorivé dielne, prezentácia produktov praktickej činnosti žiakov v rámci odborného vzdelávania.

Odporúčame realizovať podrobnejšie odkrývanie nežiaducich faktorov, udalostí a prístupov, ktoré negatívnym spôsobom

vplývajú na život triedy z pohľadu žiakov i učiteľov. Za samozrejmé považujeme zintenzívnenie záujmu žiakov tried, triednych učiteľov a ostatných vyučujúcich, vedenia školy i rodičov na vytváraní podmienok, ktoré participujú na efektívnej eliminácii dopadu šikanovania na život žiakov stredných odborných škôl.

Zoznam bibliografických odkazov

- BALOGOVÁ, Beáta, et al., 2015. *Kompendium sociálnej práce pre bakalársky stupeň štúdia*. Prešov: Akcent print. ISBN 978-80-89295-59-3.
- DŽUKA, Jozef, 1995. Faktorová analýza modifikovanej verzie Bernského dotazníka subjektívnej pohody (BDP). In: *Československá psychologie*. Roč. XXXIX, č. 6, s. 512-522. ISSN 0009-062X.
- KARIKOVÁ, Soňa a Miroslava ŠIMEGOVÁ, 2013. Šikanovanie na stredných školách v Slovenskej republike. In: *Przedsiebiorstwo Graficzne „Drukmasz“*. Roč. 69, č. 81. ISBN 978-83-926832-7-8
- KLEIN, Jennifer, Dewey CORNELL a Timothy KONOLD, 2012. Relationships between bullying, school climate, and student risk behaviors. In: *School Psychology Quarterly*. Roč. 27, č. 3. ISSN 1939-1560.
- MAROŠIOVÁ, Lenka a Eva SAVINOVÁ, 2015. *Children Seeking for Help. The Survey of Bullying and Peerviolence through Phone Call Analysis in the Slovak Republic* [online] [cit. 2025-11-11]. Dostupné z: http://listen.animusassociation.org/wp-content/uploads/2016/09/MA-NUAL_for-Teachers_general_version.pdf
- OLWEUS, Dan, 1996. *Dotazník o šikanovaní pre žiakov základných škôl (slovenský preklad realizovaný A. Lehenovou)*. (interný dokument použitý so súhlasom autorky).
- SARKOVÁ, Mária, 2013. *Šikanovanie a jeho formy*. Košice: EQUILIBRIA. ISBN 978-80-971475-3-2.
- Smernica č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach* [online] [cit. 2025-11-11]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/16073.pdf>

Kontaktné údaje

PhDr. PaedDr. Jana Čubirková, PhD., MBA,
Prešovská univerzita v Prešove
Fakulta humanitných a prírodných vied
Ústav pedagogiky, andragogiky a psycholó-
gie
Ul. 17. novembra 15

080 01 Prešov Slovensko
Email: jana.cubirkova@unipo.sk